

Fig. 1. Kirken set fra sydøst med granitsteler af Erik Heide langs stien i forgrunden. Foto Hans Peter Jensen 2004.
– *The church seen from the south east.*

ALDESLYST KIRKE

Oversigt. Kirken i Silkeborgs nordlige forstad Alderslyst er opført 1929 efter tegning af arkitekt Edv. Jensen, Silkeborg, og indviet 15. dec. Den gennemgik 1975–77 en ombygning med indvendig renovering, og ved samme tid opførtes (1974) et sognehus øst for kirken. Dette fremstår siden 2004 stærkt moderniseret og udvidet ved arkitektfirmaet ‘Årstiderne’, Silkeborg.

Historisk indledning. Bydelen Alderslyst opstod i anden halvdel af 1800-tallet som en forstad til Silkeborg, beliggende nord for Langsøen. En fast forbindelse blev tilvejebragt allerede 1854, da der anlagdes en vejdamning fra Silkeborg (jf. s. 6273, fig. 1). Sit navn fik bydelen 1873, og 1941 blev den indlemmet i Silkeborg Købstad.

I kirkelig henseende hørte området nord for søen til Balle Sogn (Viborg Amt), og her måtte Alderslysts indbyggere søge kirke, indtil man fik opført

den eksisterende kirke 1929. Et stedligt ønske om en egen kirke blev rejst på et møde i forsamlingshuset 19. nov. 1925. Året efter kunne man anlægge en kirkegård, der ikke fik plads i direkte tilslutning til Alderslysts bebyggelse, men lidt nordligere på åben mark. Der indkom hele 11 forslag til kirkens placering, herunder også et om en mere central plads ved Alderslysts hovedstrøg, Borberggade. Men det endte med, at kirken blev rejst på den dengang nye kirkegård lidt vest for Kejlstrupvej (jf. fig. 2).

Byggeriet kunne i betydelig grad baseres på indsamling og frivillige gaver. Grundstenen nedlagdes 21. april 1929, og kirkens indvielse fandt sted 15. dec. samme år.

Alderslyst Kirkes område blev 1937 gjort til et selvstændigt sogn; det vedblev dog med at udgøre et pastorat sammen med Balle indtil 1979.¹

Fig. 2. Alderslyst kirke fra syd 1945, endnu på bar mark med Kejlstrupvej i forgrunden. Først de seneste årtier har medført, at kirken er kommet til at ligge centralt i sit sogns bebyggelse. Foto i Silkeborg Lokalhistoriske Arkiv. – *Alderslyst church from the south 1945.*

KIRKEGÅRD

Kirkegården er anlagt 1926 på bar mark, på et fem tdr. land stort areal købt af herregården Vester Kejlstrup.² I takt med det øgede behov for gravpladser, navnlig efter krigen, er arealet øget betydeligt. Således købte menighedsrådet 1955 ni tdr. land vest for den oprindelige kirkegård, og senere er tillagt et areal nordøst for kirken på de tidligere skolehavers grund med mulighed for fremtidige udvidelser. Mens kirkegården endnu efter krigen frembød et traditionelt udseende med enkeltgravsteder på geled, er der med havearkitekten Johannes Tholles projekt fra 1963 gjort et betydeligt arbejde for at skabe en afvekslende kirkegård med slyngede gange, særlige urnebegravelsesområder og fællesplæner.

Sideløbende med den intensiverede omsorg for kirkegården er en række *skulpturelle monumenter*,

hugget i granit af billedhuggeren Erik Heide, blevet opstillet på kirkegårdens enkelte afsnit: 'Porten' (1978) ved østsiden af indkørslen til kirkens hovedindgang, 'Opstandelseskors' (1994) på de ukendtes begravelsesplads, firdelt kors i lys grønlandsk granit (1996) på den ældste urnekirkegård og 'Vingen', med bronzestøbt vinge (1999). Endelig har billedhuggeren 2004 udført 12 granitsteler med forskellige kristne symboler, som flankerer 'kirkestien' mellem kirken og sognegården (jf. fig. 1).

Sydsiden af den ældste kirkegård hegnes mod Tulipanvej af en samtidig *teglstensmur*, afdækket med indadhældende vingetegl. *Hovedindgangen* ved murens vestende består af køreport, flankeret af fodgængerlåger. Indgangene i øvrigt lukkes af gråmalede jerntræmefløje, der er ophængt i murede piller, prydet ud- og indvendigt af små kors i relief; korsene er muret af rundstave i tegl.

Pillerne afdækkes af fliser, som bærer smedejernlygter på de to midterste piller.

Bygninger på og ved kirkegården. Øst for kirken, i tilknytning til en parkeringsplads, ligger *sognehuset*, som 2004 er nyindviet efter en gennemgribende ombygning og fornyelse ved arkitektfirmaet 'Årstiderne', Silkeborg. Den fremtræder som en hvidkalket, todelt bygning med indbyrdes forbindende glasgang. Den rummer foruden tre konfirmandstuer, kirkegårdskontor og kontorer mv. til kirkens øvrige personale tillige mødelokale og arkivrum. Kernen i sognehuset er en præstebolig fra 1962, som afløste en ældre villa på Ansvej 31. Præsteboligen blev 1974 udvidet og ombygget til sognehus. Et *mandskabs- og redskabs-hus* nordøst for kirken på de tidligere skolehavers grund er ligeledes af nyere dato.

BYGNING

Den 1929 opførte kirke er tegnet af arkitekt Edv. Jensen, Silkeborg, som på et møde 6. aug. 1927 med deltagelse af kirkeministeren og den kgl. bygningsinspektør Viggo Norn præsenterede et udkast og fik overdraget opgaven at udarbejde de endelige tegninger til kirken. Betonfunda-

mentet støbtes i oktober 1928, hvorefter man opsatte soklen af granitsten, indsamlet på markerne af landmænd i Balle og Gødvad som en symbolsk markering af den nye kirkes tilhørsforhold til det gamle sogn. Ifølge grundstensdokumentet opførtes kirken efter licitation af følgende lokale firmaer: Murermester H. P. Hansen, tømrermester Max Pape, blikkenslagermester J. A. Christiansen, glarmester E. Gjerulff, malermester Johs. Jørgensen. Varme anlægget tegnedes af ingeniør K. Møller-Holst fra firmaet B. Klint, Silkeborg.

Beskrivelse. Kirken bestod oprindeligt alene af kor og skib med jævnbredt tårn i vest, mens en tilbygning ved korets nordside og et trappehus op imod tårnets sydside er tilføjet ved en gennemgribende modernisering 1975-77 (se ndf.).

Materialet er røde teglsten, som udvendig står hvidkalket over den blanke kampestenssokkel, indvendig pudset. Tagene er hængt med vinge-tegl. Kirkens orientering er omtrent solret.

Ydre. Gesimserne på kor, skib og tårn er formet som trappefriser, mens taggavlenes kamme markeres af bryn over aftrappet udkrægning. Tårnets øst-vestvendte taggavl prydes af højblændinger med afdækning svarende til brynenes trapper,

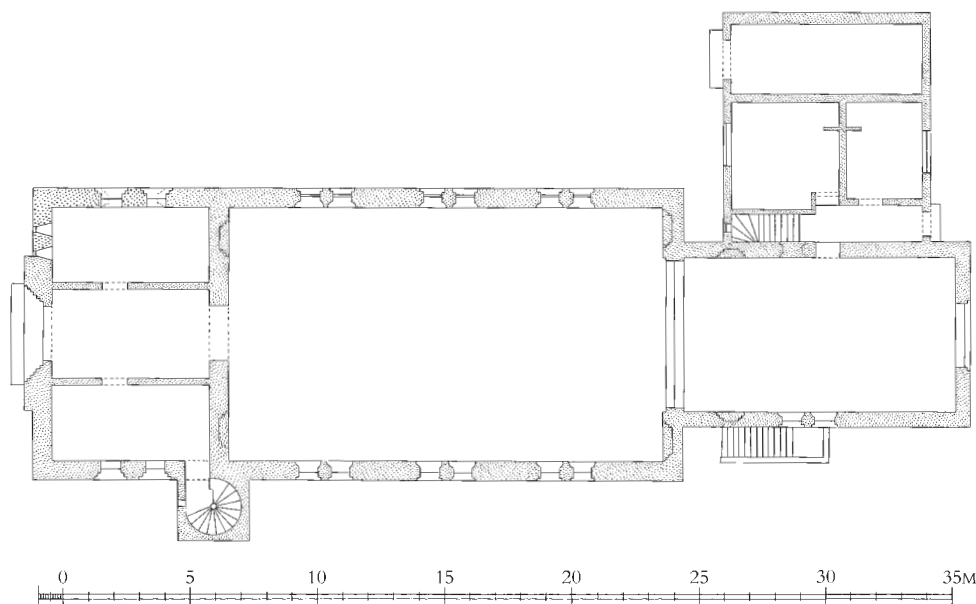

Fig. 3. Grundplan. 1:300. Tegnet af MN 2006 efter Steensen & Varming, Århus 1972. – *Ground plan.*

mens tilsvarende prydelse af korets taggavl forsvandt ved moderniseringen 1975-77. Hovedindgangen i vest er formet som et portalfremspring med gavlformet afslutning omkring en rigt falset, spidsbuet åbning; 1975-77 sløjfedes en $\uparrow$ portal til ligkapel i tårnets nordside tillige med en $\uparrow$ præstedør i korgavlen.

Koret og skibet har koblede, svagt spidsbuede vinduer med udvendig fals, mens tårnet mod syd og nord (sidstnævnte fra 1975-77) har mindre, koblede sprossevinduer i to stokværk, indsat i fælles, spidsbuede, falsede blændinger. Klokkestokværket åbner sig med fladbuede, falsede glamhuller: tre mod øst og vest, et enkelt i de to andre sider.

Indre. Kor og skib forbindes af en bred, svagt tilspidset *korbue*, falset og med kraftig vulst imod skibet. Begge afsnit har bjælkeloft. Ved arbejderne 1975-77 fjernede man i korets østlige del en indretning, som rummede $\uparrow$ præsteværelse og trappe til den bevarede *kælder*, som strækker sig under størstedelen af koret og omfatter fyrrum m.m. samt offentlige toiletter. De sidste er indrettet o. 1960 (arkitekt Edv. Madsen, Silkeborg) med udvendig adgang via et trappeløb langs korets sydside. Indgangen til dette indvendige 'sakristi' skete via en dør i korgavlen, flankeret af vinduer til præsteværelset og trappen.

I både kor og skib var vægfladerne indtil 1975-77 brudt af $\uparrow$ prydnicher med falsede, spidsbuede stik; i koret på sidevæggens vestlige del, i skibet omkring korbuen og døren til tårnrummet.

Tårnets understokværk var oprindelig delt i et våbenhus med vindfang, hvorfra der mod syd var trapperum (adgang til orgelpulpitur, kirkens loft og klokkestokværk) samt dåbsværelse, mens der i nord var indrettet $\uparrow$ ligkapel med udvendig adgang. Tagværkerne er af fyr og udformet som en dragerstol med hængeværk.

Sogneboerne havde ønsket, at deres nye kirke skulle ligne 'en gammel dansk landsbykirke', og i overensstemmelse hermed har arkitekten tegnet en bygning, der i udformning og detaljer rummer lån såvel fra senromanske teglstenskirker (*korbue*, koblede vinduer og portalfremspring) som fra senmiddelalderlig teglstensarkitektur (trappefriser, blændingsgavle og glamhuller).

Moderniseringen 1975-77. Øget pladsbehov i takt med sognets markante befolkningstilvækst fra 1960'erne, gav stødet til en udvidelse og modernisering, efter projekt ved arkitekt Viggo Hardie-Fischer, København, udarbejdet 1969.

Ændringerne er koncentreret til koret og tårnet. For korets vedkommende er der skabt øget plads ved fjernelse af det oprindelige 'sakristi', hvilket indebar en ombygning af korgavlen. Her er i stedet for den oprindelige præstedør mv. indsat et stort, firkantet vindue, beregnet til en glasmosaik (se ndf.), der tjener til altertavle; vinduesfalsen afsluttes med tre fladbuer.

Som erstatning for 'sakristiet' er opført en *tilbygning* ved korets nordside, som i det ydre er tilpasset den eksisterende kirkes udtryk med trappefriser under gesimsen, hvidkalkede mure og teglhængt tag. Dørene og vinduerne er derimod udført som firkantede åbninger; vinduerne sprossedelte. Tilbygningen forbindes med koret af en firkantet døråbning, som delvis har slugt det oprindelige nordvindue. Fra en korridor langs korets nordmur er der adgang til præsteværelse og kirketjener- og kordegneværelse samt udvendig præstedør i øst og nedgang til kælderen i vest. Derimod er et kapelrum, som er indrettet ved nordgavlen, kun tilgængeligt gennem en fløjddør i vestmuren. Væggene står i blanke gule mursten, gulvene er belagt med Opdalfiser, og lofterne har lister af egetræ.

I tårnet er såvel underetage som pulpituretage helt nyindrettet. Nord for våbenhuset, hvis vindfang fjernedes, er ligkapellet afløst af et brudeværelse. Den oprindelige nordportal er derfor erstattet af vinduer, svarende til den eksisterende komposition i syd. Syd for våbenhuset er indrettet endnu et værelse samt vestligst et toilet. Fra det søndre værelse er der adgang til et samtidig opført *trappehus* med firkantet yderdør og fritstående spindeltrappe til orgelpulpituret og tårnets øvre stokværk. Orgeletagen er også omdisponeret og indrettet med separate rum til organisten og koret (i syd) og til depot; vest for sidstnævnte findes endnu et toilet. Åbningerne mellem kirkerummet og våbenhus samt pulpituretagen er gjort bredere, hvorved de falsede vanger imod pulpituret er forsvundet.

Fig. 4. Indre set imod øst. Foto Roberto Fortuna 2003. – *Interior to the east.*

Koret, hvis gulv er hævet fire trin over skibet, har ligesom de øvrige afsnit grålige Opdalfiser. Bjælkelofterne i kor og skib står nu malet med gråblå farve og oplyses af et større antal spotlamper, indbygget i bræddebeklædningen. I våbenhus og dåbsværelse står vægge og loft træklædt.

En oprindelig plan om udvidelse af korbuen er ikke realiseret, derimod er væggenes prydnicher

udmuret. Af hensyn til glasmosaikkerne (se ndf.) er lysningen i korets og skibets vinduer udvidet.

Glasmalerier i alle kirkens vinduer er skabt af Sven Havsteen-Mikkelsen 1977 og arbejdet udført på glarmester Mogens Freses værksted i København. Som noget nydannende er det farvede glas ikke lagt i bly, men i kraftige 'sprosser' af beton, som indgår i kompositionen. I korets store

Fig. 5. Korsfæstelsen, glasmaleri i korets østvindue, udført 1977 af Sven Havsteen-Mikkelsen (s. 6317). Foto Svend Erik Rasmussen 2004. – *The Crucifixion, stained glass by Sven Havsteen-Mikkelsen 1977.*

højrektangulære østvindue, hvor maleriet fungerer som alterprydelse, skildres Korsfæstelsen (fig. 5) i stiliserede former. Frelseren, der er lysende hvidblå, hænger på et T-kors med dybrøde og gyldne farver som baggrund. Under korset er med mættede blå toner antydnet nogle skikkelser, der må repræsentere menigheden. Glasmalerierne i de øvrige vinduer er ikke figurlige, men er samlet om hver et kristent symbol eller en fortælling. Farverne her domineres af brune, gule og grønne nuancer. I korets sydside vises »Ankerkors« (østligst) og »Tornekronen«, i skibets sydside fra øst »Dommedag«, »Al din gæld er betalt«, »Treenigheden«, »Tegn i sol og måne«, »Brødet og vinen« og »Genkomsten«. I skibets nordside ses tilsvarende »Lyset sejrer over mørket«, »Havets fisk«, »Opstandelsen«, »I denne nat«, »Himmelens fugle«, »Og Gud skabte store hvalfiske«. ³ En *†kalkmalet dekoration* af korbuens profiler med rankeslyng og korsmærker fjernedes ved moderniseringen. ⁴

INVENTAR

Inventaret er for hovedpartens vedkommende oprindeligt, en del dog tilkommet ved kirkens ombygning 1975-77.

Alterbordet, fra 1975-77, er af bornholmsk granit, bestående af en kraftig plade på to tværben med midtstøtte. Som alterprydelse tjener Sven Havsteen-Mikkelsens glasmosaik »Korsfæstelsen« i vinduet ovenover.

Tidligere alterprydelser. 1) En altertavle fra 1929. Bevaret er kun maleriet (fig. 6), Kristi Himmelfart, udført af den lokale kunstner Martin Kaalund-Jørgensen. ⁵ Billedet, olie på lærred, 139×104 cm, viser på baggrund af en letskyet himmel den hvidklædte Kristus i en klassisk positur med skriftrulle i venstre hånd og den højre rakt ud, således at naglegabet ses. Maleriets *†indfatning* havde karakter af en smal, arkitektonisk opbygget altertavle. Det var flankeret af søjler, som bar en profileret gesims med kronende trekantgavl. Bemaling i gråtoner, hvortil på postamentet hørte frakturindskriften: »Fred være med Eder«. Træværket blev kasseret 1948, mens maleriet siden 1977 hænger i tårnets første stokværk.

2) 1948, et maleri, Kristi Genkomst, udført af den ungarske kunstner og flygtning André Hevezi, olie på lærred, 300×255 cm (lysningen). En hvidklædt Kristus står foroven med hævet arm og lader lyset vælde ud over små scenerier og motiver såsom Dåb, Nadver, kirke og kors. Også dystre modmotiver anes, således et nazikors og måske Hitler selv. Grundfarven er en grøn i flere nuancer. I spinkel profilramme. Siden 1977 i tårnets første stokværk.

Altersølv, indbefattet oblatæskan, er leveret 1929 af Carl M. Cohrs Sølvvarefabrik som en gave fra direktør J. A. Duelund og Hustru. *Kalken*, 22 cm høj, har cirkulær fod, linseformet knop og korsprydet halvkuglebæger. Om foden læses: »Skænket til Alderslyst Kirke af Marie og J. A. Duelund 15. decbr. 1929«. Stemplerne er foruden Cohrs et Københavnsmærke og gardeinmærket for Johs. Siggaard. *Disken*, tværmål 14 cm, har cirkelkors på fanen og samme indskrift og stempler som kalken. *Oblatæskan* er cylindrisk, tværmål 10 cm, 4,5 cm høj, med

Fig. 6. Tidligere alterprydelse nr. 1, et maleri, Kristi Himmelfart, udført af Martin Kaalund-Jørgensen 1929 (s. 6318). Foto ved embedet. – *The Ascension. Former altar painting by Martin Kaalund-Jørgensen 1929.*

hvælvet låg, der prydes af cirkelkors. Indskrift og stempler som kalken.

Alterkanden, 1938, er et københavnsk arbejde med udbuget, korsprydet korpus, hvælvet låg med gæk samt påskriften: »Alderslyst Kirke 1938«. Stempler som det øvrige altersølv.

Alterstagerne, formentlig fra 1929, er af messing, lave og kompakte, 25 cm høje. Den ene er skænket af rektor Theodora Lang og frøken Anna Høltzermann, den anden af provst Aage Bojsen Møller og sognepræst Anders Larsen, Jelling (begge tidligere præster i Gødvad-Balle).

Alterskranken, fra 1975-77, er tresidet med rette hjørner, udført i blank eg og forsynet med grønblå hynder. Den oprindelige *†alterskranke* fra 1929 var halvcirkulær, gelænderets balustre kronedes vistnok af englehoveder, og skamlen var betrukket med læder.

Døbefonten, fra 1929, er af grå granit, sekssidet, 88 cm høj, udført i tidlige gotiske former af en lokal stenhugger. Kummens sider har nedentil for-

sænkede spidsvinduer, dens hjørner markeres af rundstave, og en beskeden fordybning tjener det samtidige *dåbsfad*, af messing, tværmål 47 cm, med bulebosser på fanen. Fadet er skænket af overlærer H. Skou og hustru.

Prædikestolen, fra 1929, er bekostet af sognepræst Jens Andersen, og til understregelse af den kirkelige kontinuitet er den udført af egetræ fra Balle Kirkes gamle tagværk. Formerne er især gotiske, men opbygningen slutter sig i øvrigt til de vanlige renæssanceprædikestoles. Kurven omfatter fem fag med tidliggotiske trekloverbuer, der løber igennem bag hjørnernes spinkle, snøede helsøjler, som er af udpræget sengotisk art. Kurven har underbaldakin med konkavt (gotisk) svaj og står på en kraftig ottesidet bærestolpe i skibets sydøsthjørne. Opgangen fra øst er fornyet 1975-77 i enkle former. Himlen, der udgår fra sydvæggen over kurven, danner en ottesidet polygon med hjørnefremspring og småspir. Træværket står i blankt egetræ.

Stolestaderne, fra 1929, har let skrånende fyldingsryglæn og plankegavle, hvis udsvejfede topstykker danner firkloverbformede felter imod midtgangen. Heri er der i fladt relief udkåret kristne tegn og symboler: Jesusmonogram, Kristusmonogram og stjerne. Staderne stod oprindeligt i blank fyr med lidt sølv på udkæringerne. Siden 1975-77 er staderne hvide, mens skæringerne er forgyldte på grønblå bund.

Orglet, oprindeligt med 20 stemmer, to manualer og pedal, er bygget 1977 af Th. Frobenius & Sønner efter tegning af Viggo Hardie-Fischer. 1993 er det udvidet med én stemme af samme firma.⁶ På samtidigt *pulpitur* i kirkens vestende. Det tidligere *†orgel*, med otte stemmer, to manualer og pedal, var bygget 1930 af Horsens Orgelbyggeri ved Th. Frobenius & Co. og havde pneumatisk aktion samt bælghventillader.⁷ Over vestindgangen på et *†vægpulpitur*, der dannede fortsættelse af tårnets overetage.

Lysekroner, 1952, otte ens af messing i renæssancestil efter model i Skive gamle kirke, ophængt over skibets stolerækker.

Et *kirkeskib*, skoleskibet København, er ophængt ved kirkens 25-års jubilæum 1954 og udført af maskinfører Jens Emil Andersen som minde om

de søfolk, der var omkommet 25 år tidligere ved skibets forlis i Sydatlanten. Skibet, en femmaster, er 165 cm langt, skroget sortmalet med rød/gul kant og grøn bund. 1970 over skibets midtgang, vestligst, nu ved skibets sydvæg mellem det vestligste vinduespar.

Klokker. 1) 1927, oprindelig anskaffet som kirkegårds klokke, støbt af M. & O. Ohlsson i Ystad i Skåne, tværmål 77 cm. Klokken har profile-ring ved overgangen mellem legeme og slagring og om halsen en tolinjet indskrift i reliefversaler med kantende bladborter: »Giv mig Gud en Plads imellem dem,/ som synger Livet ind,/ at Himmeltoner ej maa dø/ i Menneskenes Sind«, ⁸ på legemet læses: »Aar 1927 støbtes denne Klokke til Alderslyst Kirke af M. O. Ohlsson i Ystad«. Svære, glatte hanke. Klokkenes første plads var i en stabel på kirkegården. Siden 1929 i kirkens tårn. Nyere slyngebom.

2) 1929, tværmål 110 cm, om halsen indskrift med fraktur kantet af lister: »De Smithske Støberier i Aalborg gjorde mig til Alderslyst Kirke Aar mcmxxix«. På legemet tilsvarende: »Ton højt syng ud og kald til Gud«. Nyere slyngebom.

KILDER OG HENVISNINGER

Tegninger og opmålinger. Ved embedet. Tryk af projekt 1959 til indretning af toiletter i kælderen ved arkitekt Edv. Madsen. – Div. tryk af planer, snit og facader, målt 1969; endvidere af projekt til modernisering, alt

ved arkitekt Viggo Hardie-Fischer, København, dateret 1969 og 1971. – Tryk af plan 1972 af kraftinstallation ved rådgivende ingeniører Steensen & Varming, Århus.

Litteratur: *Alderslyst Sogn og Kirke i Silkeborg*, folder udsendt af menighedsrådet efter kirkens restaurering 1977. *Alderslyst Kirke 1929-2004*, udgivet af Alderslyst Sogns Menighedsråd, Herning 2004.

Beskrivelse af kirkegård og bygning ved Hugo Johannsen, historisk indledning og beskrivelse af inventar ved Ebbe Nyborg og Ole Olesen (orgler). Redaktionssekretær Heidi Lykke Petersen. Teknisk og grafisk tilrettelæggelse ved Mogens Vedsø. Engelsk oversættelse ved James Manley. Redaktionen afsluttet feb. 2006.

¹ Kvarteret Søholt, tidligere en del af Gødvad Sogn, blev lagt til Alderslyst Sogn 1946. 1999 afgav Alderslyst et område i Hvinningdal til Balle Sogn, hvor der 1995 var opført en vandre kirke (indviet 26. feb.).

² Hvor intet andet er anført bygges på oplysninger i jubilæumsskriftet *Alderslyst Kirke 1929-2004*, udg. af Alderslyst Sogns Menighedsråd, Herning 2004 (*Alderslyst Kirke*).

³ Se også Mikael Wivel, *Kunsten i kirken. Danske kirkeudsmykninger fra de sidste hundrede år*, Kbh. 2005, 102-109.

⁴ Dekorationen, som formentlig var oprindelig, ses på ældre fotografier, jf. *Alderslyst Kirke*, 17, 30.

⁵ 1889-1952. Han var far til malerinden Bodil Kaalund og lærer for Asger Jorn.

⁶ *Organist- og Kantorembederne*, 9. udg., 2005.

⁷ *Organist- og Kantorembederne*, 4. udg., 1944. Michael Preben Hansen: »Pneumatik i Danmark«. Claus Røllum-Larsen & al.: *Dansk Orgelkultur*. Jelling 1997, 277-306.

⁸ Verset er forfattet af Silkeborg-forfatteren Edvard Egeberg.